

โอกาสและอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562*

OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF DISPUTE MEDIATION AT THE INQUIRY STAGE ACCORDING TO THE DISPUTE MEDIATION ACT B.E. 2562

ชลัท ประเทืองรัตนนา

Chalat Pratheuangrattana

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

Office for Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute, Thailand

E-mail: chalat@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาเกี่ยวกับ หลักการ โอกาส อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวนี้ มีความสำคัญในการลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระงบประมาณของแผ่นดิน จากการศึกษาพบว่า มีอุปสรรคอยู่หลายประการคือ 1) เนื้อหาหรือเรื่องที่ไกล่เกลี่ยในคดีอาญาได้มีเพียงบางประเภท เช่น คดีความผิดอาญาที่มีความผิดลหุโทษบางมาตราไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ 2) คุณพินิจของพนักงานสอบสวนในการให้ไกล่เกลี่ย 3) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิในการขอไกล่เกลี่ยคดีเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอ 4) ผู้ไกล่เกลี่ยขาดทักษะในการไกล่เกลี่ยคดี 5)ระยะเวลาในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยยังไม่มีมาตรฐานชัดเจน และควรต้องทดสอบความรู้เพิ่มเติม 6) ทศนคติของพนักงานสอบสวนในการรับบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือสนับสนุนให้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าว 7) ยังไม่มีการจ่ายเงินค่าตอบแทนของผู้ทำหน้าที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของบุคคลภายนอกและพนักงานสอบสวน 8) ขาดระบบที่สนับสนุนอย่างเพียงพอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โอกาสที่มีคือ 1.ได้ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเป็นวิชาชีพและจริยธรรม 2.ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสม 3.แนวคิดยุติธรรมสมานฉันท์ที่จะช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ดังนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงควรมีการพัฒนาและปรับปรุงทั้งในส่วน of เนื้อหากฎหมาย สร้างการรับรู้ให้กับประชาชน

* Received April 17, 2022; Revised May 15, 2022; Accepted June 8, 2022

และพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ย รวมถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติของพนักงานสอบสวนและผลักดันระบบที่เอื้ออำนวยต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป

คำสำคัญ : โอกาสและอุปสรรค, ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

Abstract

The objective of this academic article were to investigate principles, as well as the opportunities, challenges, and suggestions for dispute mediation at the inquiry stage as defined by the Dispute Mediation Act B. E. 2562. The mediation of such disputes is important to reduce the amount of cases brought to court, build reconciliation in society and reduce the burden of the state budget. According to the findings of the study , there are still several challenges as follows: 1) In criminal cases, there are only some sorts of content or topics that can be mediated, some petty crimes cannot be mediated; 2) The discretion of the investigating officer to mediate; 3) Due to a lack of sufficient public relations, the majority of people are unaware of their rights in mediation; 4) Mediation skills are lacking among the mediators; 5) The duration of the mediation is unclear, and the mediators should take the knowledge test; 6) The attitudes of inquiry officials toward their role as a mediator, as well as their support for it under the aforementioned Act; 7) The absence of remuneration for mediators who are the third party and inquiry officials; and 8) The lack of sufficient support system in dispute mediation. The findings discovered that the opportunities are as follows: 1) Have a mediator who is professional and ethical; 2. The victim will be compensated appropriately; and the concepts of restorative justice that reduce the burden of the mainstream justice system; therefore, both mediators and legal content should be developed in order to raise public awareness. Including a shift in the attitudes of inquiry officials and pushing forward the system that will allow for further dispute mediation.

Keywords: Opportunities and Challenges; Dispute Mediation at the Inquiry Stage; Dispute Mediation Act B.E. 2562

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ประกอบไปด้วยองค์ที่สำคัญ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ส่วนมากแล้วในคดีอาญา จะมีจุดเริ่มต้นคดีมาจากการที่มีผู้เสียหาย ได้ทำการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ โดยเฉพาะในคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือ ความผิดอาญา อันยอมความได้นั้น หากผู้เสียหายมีความประสงค์ที่จะดำเนินคดี จะต้องทำการร้องทุกข์ต่อ เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา โดยจะต้องทำการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด จึงจะมีอำนาจในการดำเนินคดีต่อไปได้ หากไม่ทำการร้องทุกข์ภายในกำหนดดังกล่าวผู้เสียหายนั้นย่อมหมดอำนาจในการดำเนินคดีนั้น ไป (คณิต ณ นคร, 2540) อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีเองก็สามารถฟ้อง คดีได้โดยไม่ต้องทำการร้องทุกข์ โดยต้องฟ้องคดีภายในกำหนดเวลา 3 เดือน สำหรับคดีอาญา แผ่นดินหรือคดีอันยอมความไม่ได้นั้น สามารถดำเนินคดีได้ภายในกำหนดอายุความที่กฎหมาย กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินคดีที่ต้องมีการเผชิญหน้ากันระหว่างคู่ความฝ่ายโจทก์และจำเลยอันมี รูปแบบที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน ย่อมส่งผลให้คู่ความไม่ได้แสดงถึงความรู้สึกแท้จริงต่อกันเพราะไม่ เคยได้พูดคุยกัน ไม่เคยบอกถึงความรู้สึกที่ตนเองต้องการจะแสดงออกให้อีกฝ่ายได้รับรู้ ทุก อย่างเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินคดีโดยผ่านศาล โดยการตัดสินคดีที่อาศัยบทกฎหมายและ พยานหลักฐานที่ปรากฏ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาตัดสินคดีนั้นๆ อันเป็นความยุติธรรมตามตัวบท กฎหมายเท่านั้น และเมื่อพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง จำเลยจะได้รับโทษตาม กฎหมายซึ่งโทษในทางอาญาจะมีโทษจำคุกเป็นสำคัญที่ทำให้จำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพ (ลา วิลัย นาคติกล และ สัญญา เคนาภูมิ, 2560)

จำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลชั้นต้นมีมาอย่างต่อเนื่อง เกิดสภาวะคดีล้นศาลต่อเนื่องเรื้อรัง ปี 2561 คดีแพ่ง 1,047,205 คดี คดีอาญา 595,619 จำนวนคดีรวม 1,642,824 คดี คดีปี 2561 เพิ่มขึ้น 134,265 คดี (เพิ่มขึ้น 8.17% จากปี 2560) (ธานี วรภัทร์ และ วิเชษฐ์ สิ้นประสิทธิ์กุล, 2562) พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 สามารถอุดช่องว่างดังที่ได้กล่าวมา กล่าวคือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทก่อนฟ้องร้อง มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ เน้นถึงการแก้ไขเยียวยาทั้งความรู้สึกทำให้ผู้กระทำนั้นเกิดความสำนึกผิดในสิ่งที่กระทำ และ เข้าใจความรู้สึกของผู้เสียหายพร้อมที่จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้ข้อพิพาทนั้น ระงับไปด้วยความเข้าใจอันดีของคู่กรณี ในกฎหมายดังกล่าว มีเจตนารมณ์ในการลดปริมาณคดี ขึ้นสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน กฎหมายดังกล่าวแบ่งการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็น 3 กลุ่ม คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ภาครัฐและพนักงาน สอบสวน (ชลัท ประเทืองรัตนนา, 2564) ในบทความนี้เน้นศึกษาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา ในชั้นสอบสวน ดังมีแนวคิดและหลักการสำคัญที่จะกล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

หลักการสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน

ในส่วนนี้เป็นการนำหลักการสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน โดยเป็นหลักการทั่วไปของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยทางอาญา

การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท หรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือการที่คู่พิพาทได้ตกลงยินยอมโดยความสมัครใจที่ให้คนกลางหรือบุคคลภายนอกผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งมีความเป็นกลางช่วยในการเจรจา ให้เกิดความเข้าใจอันดีและให้ผู้กระทำความผิดได้เกิดความรู้สึกพร้อมที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยมีความเข้าใจกันทำให้สองฝ่ายได้ผ่อนปรนลดหย่อนความตึงเครียดของปัญหาข้อพิพาท โดยสามารถตกลงในทางสันติวิธีได้โดยไม่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ด้วยการตกลงเพื่อทำสัญญาประนีประนอมเพื่อยอมรับและจะปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้รับต่อคู่กรณีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (โชติช่วง ท้าววงศ์, 2558) หลักการในการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยทางอาญานั้นมีหลักการดังต่อไปนี้ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2542); (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2547)

1. หลักความยินยอมทั้งสองฝ่าย

หลักความยินยอมทั้งสองฝ่าย เป็นหลักที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความยินยอมทั้งสองฝ่ายโดยสมัครใจเท่านั้น เพราะหากไม่มีความยินยอมที่จะทำการไกล่เกลี่ยกระบวนการใด ๆ ก็เกิดขึ้นไม่ได้เลยดังนั้นหลักนี้จึงต้องถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในอันดับแรก ความยินยอมนี้ไม่ใช่ความยินยอมที่เป็นเรื่องเงื่อนไขเกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดอาญาแต่ประการใด แต่ความยินยอมนี้เป็นเรื่องความยินยอมพร้อมใจกันของคู่กรณีที่จะเข้าสู่กระบวนการในการไกล่เกลี่ยโดยที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความเห็นชอบยินยอมที่จะเข้าไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญาที่อยู่ในขอบเขตที่จะสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

2. หลักผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ

ในการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นกระบวนการที่คนกลางจะต้องมีทักษะที่จะสามารถค้นหาจุดร่วมกันและความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีเป็นสำคัญ การที่จะทำให้คู่กรณีสามารถจะตกลงกันเพื่อจะระงับข้อพิพาทนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสามารถค้นหาจุดร่วมกันของคู่กรณีได้นอกจากนี้ กระบวนการการไกล่เกลี่ยเน้นไปที่ความเป็นกลางทุกขั้นตอนเพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายในการได้ประโยชน์ร่วมกันสูงสุด

3. หลักการสำนึกผิดของผู้กระทำผิด

ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้นส่วนมากจะเป็นคดีที่ไม่ได้มีความรุนแรงของการกระทำความผิดมากนักและเป็นความผิดอันยอมความได้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญานั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยหลักสำคัญก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้เกิดความรู้สึกในการกระทำรับรู้ความรู้สึกของผู้เสียหาย โดยผู้กระทำผิด กล่าวคำ

ขอโทษด้วยใจจริงและพร้อมเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายต่อไป รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553)

4. ลักษณะทั้งสองฝ่าย

การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทมีหลักสำคัญอีกประการ คือ ลักษณะทั้งสองฝ่ายที่เรียกว่าเป็นการไม่มีผู้ใดแพ้เพราะเป็นสิ่งที่คู่พิพาทนั้นได้เจรจาพิจารณาสิ่งนั้น ร่วมกันว่าเป็นประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีผู้ใดแพ้หรือชนะ แต่หากเป็นชัยชนะของฝ่ายเดียว ย่อมไม่สามารถบรรลุผลของการตกลงได้ หรือหากบังคับให้ตกลงได้ แต่จะไม่เกิดผลการปฏิบัติ ตามอย่างยั่งยืน

5. หลักการเยียวยาความเสียหาย

หลักสำคัญสุดท้ายที่กล่าวถึง นั่นก็คือหลักการเยียวยาความเสียหาย การที่ผู้กระทำความผิดได้เกิดความสำนึกซึ่งแสดงออกมาจากความเข้าใจกันของคู่กรณี สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของผู้กระทำความผิดที่มีต่อผู้เสียหายนั่นก็คือ การเยียวยาความเสียหายซึ่งโดยส่วนมากก็คือค่าเสียหายที่สามารถคิดคำนวณออกมาได้เพื่อให้ความเสียหายของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดนั้นได้รับการบรรเทาความเสียหายลงไปได้บ้าง และเพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่บาดหมางสามารถกลับมาอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

จากหลักทั้ง 5 ประการที่ได้กล่าวไปนั้น เป็นหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนที่สามารถจะไกล่เกลี่ยและทำให้ข้อพิพาทนั้นระงับไปได้ โดยลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงหลักการตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวน

หลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยและสาระสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ยกเว้นบทบัญญัติแห่งหมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง หมวด 3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หมวด 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (มาตรา 2) เนื้อหาประกอบด้วย ความหมาย เงื่อนไข และข้อจำกัด ขั้นตอนและ ผลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท , 2562)

1. ความหมายของการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน หมายถึง “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหายเพื่อระงับคดีอาญา”(มาตรา 40, มาตรา 44)

2. เงื่อนไขและข้อจำกัดในการขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน

ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นมีเงื่อนไข ตลอดจนข้อจำกัดที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนนั้น เงื่อนไขประการแรกคือ คู่กรณีจะต้องมีความประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท และคำว่า คู่กรณี นี้หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ผู้เสียหายนั้น จะต้องไม่ใช่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้เสียหาย กล่าวให้เข้าใจง่ายก็คือ ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป

2.2 คดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญโดยจะต้องอยู่ในขอบเขตดังต่อไปนี้

2.2.1 เป็นคดีความผิดอันยอมความได้

2.2.2 เป็นคดีความผิดลหุโทษตาม มาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบ ต่อส่วนรวม

2.2.3 เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี

นอกจากนี้ ผู้ต้องหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้จะต้อง ไม่เคยได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกินสามปีแต่มีคำสั่งยุติคดี และ ผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก (มาตรา 42)

ในกรณีมีผู้เสียหายหลายคนในคดี ผู้เสียหายซึ่งเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต้องสมัครใจประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และหากมีผู้เสียหายมีมากกว่าสองฝ่ายและมีฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมให้ทำการไกล่เกลี่ยเฉพาะในฝ่ายที่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นได้โดยไม่ต้องทำการไกล่เกลี่ยฝ่ายที่ไม่สมัครใจแต่อย่างใด (มาตรา 45)

3. ขั้นตอนและกระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

3.1 ให้พนักงานสอบสวนกำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรกภายใน 7 วันนับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบแต่หากมีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจดำเนินการให้ทันตามกำหนดข้างต้นให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีขอขยายระยะเวลาไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งได้อีกไม่เกิน 7 วัน (มาตรา 50)

3.2 คู่กรณีต้องเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาด้วยตนเองและมีสิทธิให้ผู้ซึ่งตนไว้วางใจไม่เกินสองคนเข้าฟังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นได้ ถ้าคู่กรณีซึ่งเป็นผู้ต้องหา เป็นผู้เยาว์ ให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยได้ด้วย และหากคู่กรณีต้องการล่ามให้พนักงานสอบสวนจัดหาล่ามให้ (มาตรา 51 มาตรา 52)

3.3 ก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องอธิบายข้อเท็จจริงแห่งคดีที่คู่กรณีซึ่งเป็นผู้ต้องหาได้กระทำตามคำร้องทุกข์ และข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวข้องกับคดี กระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสิทธิในการยุติการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ทราบ (มาตรา 53)

3.4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครั้งแรก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่เชื่อได้ว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการได้ไม่เกิน 30 วัน โดยให้บันทึกเหตุผลดังกล่าวไว้ (มาตรา 55วรรคหนึ่ง)

3.5 หากในการไกล่เกลี่ยมีเหตุตามกฎหมายให้ผู้ไกล่เกลี่ยถูกถอดถอนหรือมีเหตุให้ความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นต้องสิ้นสุดลง ให้ระยะเวลาเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครั้งแรกหลังจากการตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่ (มาตรา 55วรรคสอง)

3.6 เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงหรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อ แล้วให้ผู้ไกล่เกลี่ยส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวน (มาตรา 57 วรรคหนึ่ง)

3.7 สำระสำคัญของข้อตกลงอันเป็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าว เช่น การชดใช้เยียวยาความเสียหาย เงื่อนไขที่คู่กรณีต้องปฏิบัติหรืองดเว้นปฏิบัติและระยะเวลาดำเนินการ หรือข้อตกลงไม่ติดใจที่รับการชดใช้เยียวยาความเสียหาย (มาตรา 57 วรรคสอง)

4. ผลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

จากที่ได้กล่าวถึงขั้นตอนและกระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนมาแล้วนั้น จะเห็นถึงเงื่อนไขข้อจำกัดตลอดจนวิธีการในการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งในลำดับต่อไปจะได้กล่าวให้ทราบถึงผลที่จะเกิดตามมาจากการเริ่มต้นในการไกล่เกลี่ยจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการในการไกล่เกลี่ยดังต่อไปนี้

4.1 คู่กรณีคนใดคนหนึ่งอาจขอถอนตัวเพื่อยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในเวลาใดก็ได้ ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดหนึ่งหลายคนหนึ่งมีหลายคน ย่อมไม่กระทบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีที่เหลืออยู่ (มาตรา 58)

4.2 ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงในกระบวนการไกล่เกลี่ย เช่น คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและไม่แจ้งเหตุผลอันสมควรให้ทราบ มีเหตุอันควรสงสัยว่าการไกล่เกลี่ยไม่ได้เกิดขึ้นจากความสมัครใจของคู่กรณี หรือคู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งหรือไม่อาจเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ (มาตรา 59)

4.3 เมื่อความปรากฏว่ามีผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลไม่ว่าจะก่อนการสอบสวนหรือระหว่างการสอบสวน ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอันยุติเช่นกัน (มาตรา 60)

4.4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากปรากฏว่ามีเหตุให้สันนิษฐานคดีอาญามาฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้ไกล่เกลี่ยยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น และรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อดำเนินการต่อไป (มาตรา 62)

4.5 หากมีเหตุให้ต้องมีการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังเช่นเหตุดังที่กล่าวมาแล้วเกิดขึ้นให้ผู้ไกล่เกลี่ยรายงานพนักงานสอบสวนทราบถึงการยุติการไกล่เกลี่ย ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (มาตรา 61)

4.6 หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ และเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงที่ได้ทำจากการตกลงร่วมกันของคู่กรณีอันเป็นสาระสำคัญแล้ว ให้แจ้งพนักงานสอบสวนทราบ เพื่อจัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี ในกรณีที่มีการปฏิบัติตามบันทึกไม่ครบถ้วนตามที่ตกลง ให้คู่กรณีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณามีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป หรือถ้าความปรากฏแก่พนักงานสอบสวนว่าคู่กรณีที่เป็นผู้ต้องหาลังใจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงโดยไม่มีเหตุอันควร ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป (มาตรา 64 มาตรา 65)

4.7 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต่อไป (มาตรา 67)

4.8 เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติคดี สันนิษฐานคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ (มาตรา 66)

อุปสรรคเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนนั้นเป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังที่ได้กล่าวอธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข ขั้นตอนตลอดจนผลของการไกล่เกลี่ยมาแล้วนั้น จากการศึกษาผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์อุปสรรคได้ดังนี้

1. คดีอาญาบางประเภทไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ เช่น ความผิดลหุโทษ และคดีลักทรัพย์ บางประเภท ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 41 กำหนดให้ความผิดอาญาที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เพียง 3 ประเภท คือ คดีความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษบางมาตราที่กำหนดไว้ และความผิดอาญาแผ่นดินที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ กล่าวคือ ความผิดลหุโทษบางมาตรานั้นได้กำหนดไว้เพียง มาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (นันทวัน วงษ์สุภักดี, 2563) คดีลหุโทษมีทั้งที่กระทบต่อปัจเจกบุคคลกับสาธารณะ หากเป็นประเด็นสาธารณะจะไม่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนตามกฎหมายนี้ คดีที่ไกล่เกลี่ยได้ในชั้นพนักงานสอบสวน ยกตัวอย่างเช่น ประมาท ทำร้ายผู้อื่นไม่ถึงอันตรายแก่จิตใจ พุดช่มขู่ พุดดูหมิ่นซึ่งหน้า เหตุเดือดร้อนรำคาญ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าความผิดลหุโทษนั้นเป็นความผิดเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ทั้งหมดแม้จะเป็นความผิดลหุโทษก็ตาม จึงควรพิจารณาขยายความผิดลหุโทษอื่นๆ เช่น ความผิดต่อความปลอดภัยของสาธารณะ ผู้ที่สามารถช่วยเหลือบุคคลผู้ประสบอันตรายได้ แต่ไม่เข้าช่วยเหลือ ความผิดเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้อาวุธ ผู้ที่พกพาอาวุธเข้าไปในที่สาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควร เป็นต้น นอกจากนี้ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ได้แก่ความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 294 วรรคหนึ่ง ความผิดฐานร่วมชุลมุนและมีผู้ได้รับอันตรายจนถึงแก่ความตาย 295 ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย มาตรา 296 ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเพราะมีเหตุฉกรรจ์ มาตรา 299 ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุลมุนต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัส มาตรา 300 ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และ มาตรา 334 ความผิดฐานลักทรัพย์ การที่กฎหมายบัญญัติให้เน้นอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากผู้แทนของตำรวจเห็นว่า มีสถิติคดีกลุ่มนี้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากจึงควรที่จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวได้ ผู้เขียนเห็นว่า จากความผิดในบางกรณี ที่ไม่ได้มีความรุนแรงมากนักและอาจจะไม่มีผลกระทบต่อประชาชนหรือเป็นความผิดอาชญากรรมเพียงเล็กน้อย เช่น มาตรา 335 ที่มีเป็นความผิดฐานลักทรัพย์แต่มีเหตุฉกรรจ์ เช่น การลักทรัพย์ของเกษตรกร การลักทรัพย์นายจ้าง ซึ่งควรจะต้องให้สามารถไกล่เกลี่ยได้เพราะมีผลกระทบเล็กน้อยไม่ได้มีการทำอันตรายต่อผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือแม้แต่จะเป็นทรัพย์สินที่มีราคาก็ตาม หากเป็นทรัพย์สินที่มีเหตุกำหนดไว้ในมาตรา 335 ก็ย่อมไม่สามารถจะทำการไกล่เกลี่ยได้ เป็นต้น อนึ่ง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายฉบับนี้จะมิให้ใช้บังคับแก่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามกฎหมาย

ว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (นิติพนธ์ เคาญเขียว, 2562)

2. อัตราโทษไม่เกิน 5 ปี แต่ไม่มีความผิดรุนแรง ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ อัตราโทษที่กำหนดการไกล่เกลี่ยไว้มีกำหนดอัตราโทษไว้อย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ซึ่งหากพิจารณาความผิดอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ที่ไม่ได้มีความผิดที่รุนแรงมากหรือยังมีเกณฑ์ที่อยู่ในอำนาจที่ศาลสามารถกำหนดการรอลงอาญาได้ กลับไม่สามารถจะทำการไกล่เกลี่ยได้ ทำให้คดีที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความรุนแรงบางคดีที่ขาดกระบวนการที่ไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้เพราะมีเงื่อนไขจำกัดเหล่านี้ไว้ เช่น ความผิดที่ไม่ได้มีความรุนแรงแต่มีการกำหนดโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี เช่น ความผิดเกี่ยวกับการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือความผิดเกี่ยวกับเอกสาร เหล่านี้เป็นต้น

3. ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 44 หากเห็นว่าผิดไม่ร้ายแรง และไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม ถึงจะให้ไกล่เกลี่ยได้ ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 44 เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาและคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นเสนอ หากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งเห็นว่าพฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ให้พิจารณามีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาย่อมแสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งในการไกล่เกลี่ยหากได้ใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับความผิดอาญาที่สามารถยอมความได้ เห็นว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมทั้งที่เป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ยอมไม่สามารถให้ทำงานไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน

4. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงหลักการสำคัญในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะสาระสำคัญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาในชั้นสอบสวน ทำให้การใช้บังคับในส่วนพระราชบัญญัตินี้ มีการนำไปใช้งานน้อยเพราะประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในส่วนนี้

5. พนักงานสอบสวนในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มาอบรมเพื่อขึ้นทะเบียน ทำให้ไกล่เกลี่ยโดยใช้ทักษะและความรู้แบบเดิม ผู้ไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนตามกฎหมายนี้มีทั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับการอบรมเพื่อขึ้นทะเบียน สามารถไปไกล่เกลี่ยในชั้นงานพนักงานสอบสวน และรวมถึงพนักงานสอบสวนเองที่ไม่ได้เป็นเจ้าของสำนวน สำหรับพนักงานสอบสวนในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มาอบรมเพื่อขึ้นทะเบียน และพนักงานสอบสวนบางท่านอาจจะขาดทักษะในการไกล่เกลี่ยแบบสากลอยู่บ้าง การดำเนินการก็อาจจะเป็นการใช้ประสบการณ์ในการทำงานมานานในการไกล่เกลี่ย จึงเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนควรได้รับการอบรมในการไกล่เกลี่ยเพื่อทำให้งานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. ระยะเวลาในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความชัดเจน และทดสอบความรู้เพิ่มเติม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติให้ผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องขึ้นทะเบียน ซึ่งการขึ้นทะเบียนนั้นย่อมจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่มีการกำหนดไว้ตามระเบียบของหน่วยงานคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้กำหนดระยะเวลาว่าระยะเวลาในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนนั้นควรจะต้องมีการกำหนดไว้เท่าใด และการพิจารณาในคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยนั้นควรจะต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพองค์ความรู้ต่างๆที่ใช้ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยให้เกิดประสิทธิภาพ

7. ทศนคติของพนักงานสอบสวนในการรับบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือสนับสนุนให้เกิดขึ้น ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว พนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อย เห็นว่าเป็นภาระในการสอบสวนเพื่อให้คู่กรณีได้เกิดการเจรจาไกล่เกลี่ยในความผิดที่สามารถจะตกลงกันได้ซึ่งเป็นการความผิดอาญาไม่ร้ายแรงต่อส่วนรวม เมื่อเรื่องเข้าระบบด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายนี้ ทุกเรื่องจะต้องส่งเรื่องไปที่อัยการ แต่ถ้าใช้การไกล่เกลี่ยระบบเดิมจะมีความคล่องตัวมากกว่าในเรื่องของการทำเอกสาร

8. ขาดระบบที่สนับสนุนอย่างเพียงพอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ขาดระบบที่สนับสนุนอย่างเพียงพอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในเรื่อง งบประมาณ ค่าตอบแทนให้กับผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นบุคคลภายนอก และพนักงานสอบสวนที่ไม่ใช่เจ้าของสำนวน ปัจจุบันหากมีการไกล่เกลี่ยยังไม่มีค่าตอบแทนให้กับผู้ไกล่เกลี่ย ระเบียบเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าตอบแทนของผู้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของบุคคลภายนอกและพนักงานสอบสวน ผู้มีอำนาจปัจจุบันยังไม่มีกำหนดไว้ชัดเจนจึงควรมีการกำหนดให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อให้มีความเป็นเอกภาพของการทำหน้าที่ดังกล่าว นอกจากนี้ยังขาดห้องไกล่เกลี่ย ทรัพยากรบุคคล วัสดุอุปกรณ์อื่นๆที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้

โอกาสในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นโอกาสที่จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนเกิดขึ้นได้ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ชัดเจน มีการบัญญัติไว้ในหมวดที่ 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ตั้งแต่มาตรา 39 ถึงมาตรา 67 มีทั้งในส่วนบททั่วไป ผู้ไกล่เกลี่ย กระบวนการไกล่เกลี่ย การยุติการไกล่เกลี่ย และผลการไกล่เกลี่ย โอกาสที่ชัดเจนคือ 1.กฎหมายฉบับนี้เน้นสร้างผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเป็นวิชาชีพจากการที่ต้องอบรมเพื่อขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีจริยธรรมกำกับให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ

ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ซื่อสัตย์สุจริต สุภาพ รักษาความลับ และไม่ชี้ขาดข้อพิพาท รวมถึง มีลักษณะคดียที่สามารถไกล่เกลี่ยได้หลายประเภทมากกว่ากฎหมายอื่นหลายฉบับ 2.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประสิทธิภาพบังคับที่ผูกพันในกรณีที่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง รวมถึงการกำหนดให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลง หากปฏิบัติตามข้อตกลงแล้ว ถึงจะให้พนักงานสอบสวน จัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี จึงเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหายในคดีอาญาจะได้รับการชดเชยอย่างเหมาะสมและมีกรอบเวลาที่ชัดเจน 3.เจตนารมณ์ของกฎหมายที่เน้นความสมานฉันท์สอดคล้องกับ แนวคิดยุติธรรมสมานฉันท์ที่จะช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นผลดีต่อทั้งสังคมและปัจเจกบุคคล

สรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน เป็นกระบวนการสำคัญในการลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระงบประมาณของแผ่นดิน กฎหมายรองรับสิทธิในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นสอบสวนนี้ไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน ซึ่งมีเงื่อนไขและ กระบวนการขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ ตลอดจนวิธีการปฏิบัติอันจะส่งผลให้คดีอาญานั้นเป็นอันระงับไปหากคู่กรณีได้ปฏิบัติตามที่ได้ให้ไว้แก่กัน อุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนมีหลายประการ คือ 1) เนื้อหาหรือเรื่องที่ไกล่เกลี่ยในคดีอาญาได้มีเพียงบางประเภท กล่าวคือมีคดี 3 ลักษณะเท่านั้น 1. ความผิดอาญาอันยอมความได้ 2. คดีความผิดอาญาที่มีความผิดลหุโทษ โดยระบุว่าจะต้องเป็นมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นๆที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา 3. ความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี 2)อัตราโทษไม่เกิน 5 ปี แต่ไม่มีความผิดรุนแรง ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ 3)ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 44 หากเห็นว่าผิดไม่ร้ายแรง และไม่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อสังคม ถึงจะให้ไกล่เกลี่ยได้ 4)ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการขอไกล่เกลี่ยคดีเหล่านี้ได้เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์อย่างเพียงพอ 5) พนักงานสอบสวนในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มาอบรมเพื่อขึ้นทะเบียน ทำให้ไกล่เกลี่ยโดยใช้ทักษะและความรู้แบบเดิม 6)ระยะเวลาในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความชัดเจน และทดสอบความรู้เพิ่มเติม 7)ทัศนคติของพนักงานสอบสวนในการรับบทบาทในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือสนับสนุนให้เกิดขึ้น ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว 8)ขาดระบบที่สนับสนุนอย่างเพียงพอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโอกาสที่สำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ของสังคมนั้น จะเห็นได้ว่า 1. กฎหมายฉบับนี้เน้นสร้างผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเป็นวิชาชีพและมีจริยธรรมกำกับ และมีลักษณะ

คดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้หลายประเภทมากกว่ากฎหมายอื่นหลายฉบับ 2. มีกฎหมายที่กำหนดให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลง ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน หากปฏิบัติตามข้อตกลงแล้ว ถึงจะให้พนักงานสอบสวน จัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี 3.จากเจตนารมณ์ของกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาจะมีการนำหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างคู่กรณี ผู้ไกล่เกลี่ยควรทำให้ผู้ต้องหา ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดได้เกิดความสำนึกในสิ่งที่ตนกระทำต่อผู้เสียหาย ยอมรับผิดพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้คู่กรณีสามารถบรรลุเป้าหมาย ที่จะสามารถเห็นจุดร่วมกัน อันทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการระงับข้อพิพาทโดยการใช้วิธีการไกล่เกลี่ย **ข้อเสนอแนะ** จากปัญหาที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ ยังคงมีข้อจำกัดบาง ประการ ข้อเสนอแนะนี้จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการระงับข้อพิพาททางอาญา โดยการสร้างระบบเพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควบคู่ไปกับด้านอื่นๆ 1. ควรจะแก้ไขสาระสำคัญเนื้อหาของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 โดยเพื่อความรัดกุมรอบคอบอาจเชิญผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตามกฎหมายฉบับนี้มาปรึกษาหารือร่วมกันในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพต่อไป มีประเด็นพิจารณาดังต่อไปนี้ 1.1 ควรมีการขยายไปถึงความผิดลหุโทษทุกประเภทโดยไม่จำกัด เพราะความผิดลหุโทษเป็นความผิดเพียงเล็กน้อยซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ การจำกัดความผิดลหุโทษไว้เพียงบางมาตราเท่านั้นจึงไม่เหมาะสมและขัดต่อเจตนารมณ์ในการใช้กฎหมายที่ต้องการให้ความผิดเพียงเล็กน้อยที่สามารถตกลงกันได้โดย ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล 1.2 ควรแก้ไขอัตราโทษความผิดที่ไม่มี ความรุนแรงเป็นความผิดที่มีอัตราโทษไม่เกิน 5 ปี และเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องในการใช้กำลังประทุษร้ายสมควรให้สามารถไกล่เกลี่ยได้ เช่นการลักทรัพย์ ตามมาตรา 335 เป็นต้น 1.3 เพื่อให้เหมาะสมกับเจตนารมณ์ที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ควรตัดดุลพินิจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับคดีอาญาอันยอมความได้ เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยึดหลักความสมัครใจ และผลขึ้นอยู่กับข้อตกลงของคู่กรณี การเปิดให้ใช้ดุลพินิจอาจทำให้เรื่องเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่มาก ดังนั้น หากคู่กรณีนั้นประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยจะต้องจัดให้มีการไกล่เกลี่ยโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงอีกแล้ว เพราะคดีอาญาอันยอมความได้ตามหลักการของการบัญญัติกฎหมายอาญายอมเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อส่วนตัวอยู่แล้ว 2) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการขอไกล่เกลี่ยคดีทางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน โดยช่องทางหนึ่งคือพนักงานสอบสวนต้องแจ้งสิทธิให้ประชาชนรับทราบตามที่กฎหมายกำหนด 3) ควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนจะต้องผ่านกระบวนการอบรมใน

การไถ่เกลียเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกลีย ตามหลักสูตรที่กพยช.ให้การรับรอง เพื่อให้ผู้ไถ่เกลียในชั้นสอบสวนมีสิทธิในการไถ่เกลียตามกฎหมายนี้ มีความเข้าใจในการผลักดันระบบให้เกิดขึ้นในโรงพัก และมีทักษะความรู้ที่จะสามารถค้นหากฎร่วมกันของคู่กรณีอันจะส่งผลให้การไถ่เกลียขึ้นเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 4) ควรกำหนดให้มีการทดสอบความรู้ความสามารถของผู้ไถ่เกลียหรือจะต้องทำการอบรมและผ่านการอบรมเพื่อให้สามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกลียได้ในโอกาสต่อไป เช่นผู้ไถ่เกลียที่ขึ้นทะเบียนนั้นมีอายุของการเป็นผู้ไถ่เกลียเพียงวาระ 3 ปี และหากจะเป็นผู้ไถ่เกลียคดีอาญาในวาระใหม่จะต้องทำการทดสอบหรือเข้ารับการอบรมการเป็นผู้ไถ่เกลียในวาระใหม่ด้วย มิฉะนั้นจะไม่มีอำนาจไถ่เกลียคดีในวาระใหม่ต่อไปได้ 5) ควรกำหนดค่าตอบแทนของการเป็นผู้ไถ่เกลียในชั้นสอบสวนให้แก่ผู้ทำการไถ่เกลีย ให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงควรกำหนดประกาศไว้อย่างชัดแจ้ง 6) สร้างแรงบันดาลใจให้พนักงานสอบสวนผู้ที่มีอำนาจในการไถ่เกลียข้อพิพาทเกี่ยว ว่าไม่ใช่เป็นการเพิ่มภาระของงานที่ทำมากขึ้นเพราะหากทำงานไถ่เกลียในชั้นสอบสวนนี้ได้โดยเป็นผู้ทำการไถ่เกลียตามพระราชบัญญัติการไถ่เกลียข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นี้ ย่อมสามารถใช้เป็นผลการทำงานได้และได้รับค่าตอบแทนเป็นไปตามระเบียบที่มีความชัดเจน 7) สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้การสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ ในเรื่อง งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล วัสดุอุปกรณ์อื่นๆที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการไถ่เกลียข้อพิพาทได้ โดยอาจศึกษาเพิ่มเติมเป็นแนวทางเรียนรู้ ได้จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมที่ผลักดันให้กับการไถ่เกลียข้อพิพาทภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2542). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.
- คณิต ณ นคร. (2540). ความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการยุติธรรม (รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด). กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือก ในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย. วารสารดุลพาท, 5(2), 20-36.
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2564). การไถ่เกลียข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไถ่เกลียข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 14(3), 1-18.

- โชติช่วง ทัพวงศ์. (2558). คู่มือนักเจรจาไกล่เกลี่ย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สันติวิธีสาธารณะสุข
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- ธานี วรภัทร์ และ วิเชษฐ์ สีนประสิทธิ์กุล. (2562). การรวบรวมคดีเรื่องการบังคับตามสัญญา
ประนีประนอมยอมความอันเกิดจากกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทในประเทศไทยที่
เกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2557-2561. เรียกใช้เมื่อ 26 พฤษภาคม 2565 จาก
<https://thac.or.th/v1/file/20200225%20>
- นันทวัน วงษ์สุภักดี. (2563). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน : ศึกษา พ.ร.บ. การไกล่
เกลี่ย 2562. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- นิติพนธ์ เคาญเขียว. (2562). ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีก่อความวุ่นวายในงานคอนเสิร์ต
ของพนักงาน. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2565 จาก [http://www.lawgrad.ru.ac.th](http://www.lawgrad.ru.ac.th/Abstracts/594)
/Abstracts/594
- พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน67 ก หน้า 1-
21 (22พฤษภาคม 2562).
- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการกระทำความผิด
อาญาของเด็กและเยาวชน. วารสารจุลนิติ, 7(6), 54-62.
- ลาวัลย์ นาคติลล และ สัญญา เคนาภูมิ. (2560). แนวคิดการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาท
คดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีของศาล. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราช
ภัฏมหาสารคาม, 4(2), 61-75.